

Omówienie nadesłanych książek

STUFLESSER Martin, WINTER Stephan, *Wo zwei oder drei versammelt sind. Was ist Liturgie?* (Grundkurs Liturgie 1), Regensburg: Wydaw. PUSTET 2004 — 116 ss., ISBN 3-7917-1887-8

Chyba nikogo nie trzeba przekonywać o tym, jak ważną i pożyteczną rzeczą są publikacje, które podejmują się zadania wtajemniczenia współczesnego czytelnika w głębię liturgii w sposób prosty i zrozumiały. W pewnym sensie są one kontynuacją bardzo starej, bo sięgającej przecież chrześcijańskiej starożytności, tradycji mistagogicznej. W nurcie tej właśnie tradycji plasują wydaną przez siebie książkę dwaj młodzi teologowie niemieccy: dr hab. Martin Stuflesser, adiunkt w Katedrze Liturgiki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Monasterze, oraz dr Stephan Winter, referent liturgiczny Wydziału Duszpasterskiego kurii diecezjalnej w Osnabrück. Ich książka pt. *Wo zwei oder drei versammelt sind. Was ist Liturgie?* („Gdzie zebrani są dwaj albo trzej. Czym jest liturgia?”) inauguruje wydawanie mającej liczyć w sumie sześć tomików serii *Grundkurs Liturgie* („Podstawowy kurs liturgiczny”). Seria pomyślana jest więc nie jako ściśle naukowy wykład, lecz raczej jako wprowadzenie do liturgii o charakterze popularnonaukowym. Jak dowiadujemy się z przedmowy, autorzy dzieło swoje adresują nie tyle do liturgicznych ignorantów czy nowicjuszy, ile „do ludzi, którzy już od dłuższego czasu współuczestniczą w świętowaniu liturgii” (s. 9), a zatem do praktykujących wierzących, pragnących stale pogłębiać przeżywanie liturgii.

W opublikowanym w bieżącym roku pierwszym tomie serii Stuflesser i Winter podejmują kwestię wagi zasadniczej, usiłując dać odpowiedź na pytanie: Czym jest liturgia? Są bowiem zdania, iż nie sposób zajmować się dokładniej poszczególnymi zagadnieniami czy celebracjami liturgicznymi, zanim nie spróbuje się przybliżyć czytelnikowi kwestii istoty liturgii. To fundamentalne zagadnienie objaśniają w czterech, objętościowo bardzo zróżnicowanych, rozdziałach. W pierwszym, i jednocześnie najobszerniejszym z nich, akcentują dialogowy charakter liturgii, ukazując ją jako miejsce spotkania człowieka z Bogiem. Mocno podkreślają przy tym nieodzowność wiary dla owocnej refleksji nad liturgią i starają się uzmysłowić czytelnikowi znaczenie Bożego planu zbawienia. Ponadto, zgodnie z tendencjami tzw. „antropologicznego zwrotu” w teologii, wiele uwagi poświęcają ludzkim uwarunkowaniom dokonującego się w liturgii spotkania „nieba i ziemi” oraz wykazują konwergencję Objawienia Bożego z istotą egzystencji człowieka. Rozdział drugi pyta o istotę liturgii ujmując *stricte* w optyce biblijno-historycznej. Przytaczając najważniejsze teksty biblijne i patrystyczne na temat początków i rozwoju liturgii chrześcijańskiej, autorzy m.in. analizują kryteria decydujące o jej należyтым celebrowaniu, jak również omawiają warunki owocnego uczestnictwa w niej. W dalszej części książki skupiają się na nauce Soboru Watykańskiego II, pamiętając o tym, że dla współczesnego pojmowania liturgii pełni ona kluczową rolę. Natomiast ostatni, i zarazem najkrótszy, czwarty rozdział stanowi refleksję nad perspektywami soborowej reformy liturgicznej. Całość wieńczy podsumowujące słowo końcowe oraz wykaz bibliograficzny, zawierający oprócz danych wykorzystanych źródeł, także informacje na temat innych pozycji godnych polecenia dla dokładniejszego zapoznania się z poruszonymi w książce kwestiami.

Jak przystało na „kurs podstawowy”, książka Stuflessera i Wintera jest napisana w przystępny sposób. Autorom udało się czytelnie i jasno przedstawić i odpowiednio skomentować nie zawsze przecież łatwe do eksplikacji treści teologiczne. Prosty, wol-

ny od zawiłych sformułowań, język, ubogacające tekst schematy, precyzyjne formułowanie kwintesencji poszczególnych fragmentów, bardzo przejrzysty układ graficzny, wyraźnie eksponujący dłuższe cytaty oraz główne myśli — wszystko to składa się na klarowność stylu książki i stymuluje zainteresowanie czytelnika jej treścią. Na uwagę zasługują też celne odniesienia do życia codziennego człowieka oraz posługiwanie się swoistą metodą dialogową, polegającą na częstym stawianiu pytań i udzielaniu na nie odpowiedzi. Stosowanie tej metody wzmacnia wewnętrzną dynamikę tekstu i pozwala zachować jasny tok myślowy, co z kolei umożliwia przybliżanie prezentowanego materiału w sposób nie tylko komunikatywny, ale i frapujący. Zwłaszcza przy omawianiu soborowej konstytucji *Sacrosanctum Concilium* (rozdz. III) autorzy wykazali się umiejętnością stawiania pytań przykuwających uwagę czytelnika. Trzeba to podkreślić, bowiem sztuką nie jest przecież samo tylko znalezienie precyzyjnej odpowiedzi na pytanie, lecz także jego należyte sformułowanie. Z kolei trafny dobór tekstów biblijnych i patrystycznych w książce świadczy o teologicznych kompetencjach jej autorów, którzy mają świadomość ogromnego znaczenia Pisma Świętego i Tradycji dla liturgii. Niewątpliwie walorem omawianej publikacji jest również konsekwentne uwzględnianie obydwu komplementarnych wymiarów liturgii, mistycznego i antropologicznego, co wynika z przyjętej przez Stuflessera i Wintera koncepcji mistagogicznej. Snując rozważania na temat istoty liturgii, autorzy usiłują pokazać, że liturgia jest świętowaniem zbawczego działania Bożego, dokonywanego dla człowieka w Chrystusie i przez Chrystusa. Odwołując się do śpiewanego przy obchodzie Wigilii Paschalnej hymnu *Exultet*, podkreślają, iż liturgia włącza swych uczestników w wielkie wydarzenia zbawcze. A skoro już mowa o przywoływaniu świętowania Wigilii Paschalnej, które w książce ma miejsce od razu na samym początku, to można by zapytać, czy dla współczesnego czytelnika jest ono wystarczająco zachęcającym punktem wyjścia do refleksji nad istotą liturgii. Czy nie byłoby lepiej w rozważaniach swoich na tzw. „dobry początek” nawiązać do celebrowania Eucharystii, zamiast zaczynać od odwoływania się do Nocy Paschalnej? Jakby nie było, Wigilia Paschalna, chociaż bezsprzecznie wydarzenie o randze centralnej, jest jednak czymś wyjątkowym i jedynym w roku liturgicznym, podczas, gdy msza św. stanowi najczęściej spełniany, najbardziej powszechny i przez to chyba najbliższy czytelnikowi akt liturgiczny. Inna krytyczna uwaga, jaka nasuwa się przy lekturze książki Stuflessera i Wintera, wiąże się z podawanymi w niej raz po raz lapidarnymi streszczeniami najważniejszych myśli. Nie kwestionując ich potrzeby, można by zapytać, czy nie jest ich czasem zbyt wiele i czy niektóre z nich nie zawierają zbędnych powtórzeń. Czytając je, odnosi się wrażenie, iż autorzy jakby nie w pełni doceniali czytelnika i mistagogicznie mu towarzysząc, okazywali wobec niego nadmierną troskliwość. Powyższe krytyczne spostrzeżenia nie przesądzają jednak o ogólnej wartości książki, po którą z pewnością warto sięgnąć, by po(d)patrzyć, jak da się dziś wprowadzać czytelnika w tajemnice liturgii. Znając już pierwszy tom serii, można stwierdzić, że zapowiada się ona obiecująco.

ZOŁA Antoni, *Melodyka ludowych śpiewów religijnych w Polsce*, Lublin: Polihymnia 2003 — 226 ss., ISBN 83-7270-205-5.

Książka A. Zoły jawi się jako pozycja niezwykle interesująca na tle polskiej literatury etnomuzykologicznej ostatnich trzydziestu lat. Na uwagę zasługuje przede wszystkim rozpiętość badanego zagadnienia: przedmiotem pracy jest melodyka śpiewów religijnych w najszerszym zakresie tego terminu, pochodzących z terenów całej Polski. Dotychczasowe badania nad melodyką obejmowały albo wąski zakres repertuaru, jak np. śpiewy pogrzebowe, kolędnicze, dynguśnicze czy narracyjne, albo ograniczone terytorium (s. 207–208). *Melodyka ludowych śpiewów religijnych w Polsce* jest syntezą dotychczasowych badań szczegółowych z jednej, zaś ich materiałowym i metodologicznym progresem — z drugiej strony. Tak szerokie potraktowanie zagadnienia wymagało od autora wszechstronnej znajomości fonograficznej bazy źródłowej (ogromny zbiór liczący 22 tys. pozycji), fachowej literatury przedmiotu, jak też repertuaru chorałowego.

Określenie istotnych determinantów melodyki śpiewów religijnych w Polsce zostało dokonane na drodze analizy „cech morfologicznych: zakresu, stylu, podłoża tonalnego, sposobów organizacji materiału dźwiękowego, rodzaju spójni” (s. 11).

Materiał książki podzielony został na trzy rozdziały. W pierwszym rozdziale (*Przedmiot, źródła i metody badań*) autor scharakteryzował ów specyficzny przedmiot, jakim jest melodyka śpiewów religijnych, w kontekście kultury ludowej oraz źródeł historycznych, oraz opisał metody badawcze adekwatne do scharakteryzowanego przedmiotu.

W drugim rozdziale (*Uwarunkowania*) A. Zoła przedstawił uwarunkowania, które determinują istotę melodyki śpiewów religijnych. Autor omówił je w ramach trzech paragrafów: uwarunkowania genetyczne, stylistyczno-formalne i tonalne. Uwarunkowania genetyczne ukazują przede wszystkim silne związki z melodiami chorałowymi. Ponadto autor zwraca uwagę na spójność i *continuum* żywej tradycji „przedsoborowej”, co pozwala jeszcze dzisiaj na badanie melodycznego idiomu i wskazanie uwarunkowań genetycznych. Inaczej rzecz się ma z repertuarem posoborowym, który nie odznacza się takimi cechami (s. 54). Co do uwarunkowań stylistyczno-formalnych, A. Zoła wyodrębnia cztery stylistyczne determinanty: styl recytacyjny, litanijny, psalmodyczny i pieśniowy. Analiza determinantów z punktu widzenia melodyki pozwoliła na redukcję ich do zaledwie dwóch: stylu pieśni i stylu śpiewów (obejmujących recytatywy, litanie i psalmy). Uwarunkowania tonalne wskazują na silne związki tonalności i struktury melodii. Właściwości tonalne implikują wprowadzanie określonych wzorców melodycznych, co widoczne jest szczególnie w formułach inicjalnych i kadencyjnych.

Trzeci rozdział książki (*Struktura – analiza – interpretacja*) poświęcony został analizie i interpretacji struktur melodycznych według klucza zakresu: wąskiego, średniego i szerokiego. W następnych etapach badań A. Zoła dokonał selekcji materiału (przez pryzmat stylu, tonalności), aby „w sposób empiryczny wykazać jego cechy stylistycznie spójne poprzez odniesienie do typicznego wzorca — najczęściej o pro-

weniencji chorałowej, albo dotrzeć (...) do wspólnego podłoża strukturalnego, które stanowi modelowy wzorec dla wielu pozornie odmiennych melodii” (s. 14). Poszukiwanie cech stylistycznie spójnych zaowocowało wyróżnieniem melodycznych modeli (w przypadku melodii proveniencji chorałowej: wzorców melodycznych, melodii typicznych). Autor dowiódł, że modele takie rzeczywiście istnieją, choć nie są czymś stabilnym, mają charakter otwarty, zaś zbiór przypadków reprezentujących dany model może zawierać kilkaset melodii (s. 203).

Melodyka ludowych śpiewów religijnych w Polsce stanowi znaczący wkład w dorobek polskiej etnomuzykologii. Ze względu na jej wartość i przystępny język, możemy ją polecać nie tylko specjalistom etnomuzykologom, lecz także etnologom i choralistom, a także wszystkim zainteresowanym korzeniami polskiej kultury ludowej.

Ks. Robert Bernagiewicz

LITURGIKA

BERGAMINI Augusto, *Chrystus — świętem Kościoła. Rok liturgiczny. Historia, celebrazione, teologia, duchowość, duszpasterstwo*, tł. z jęz. wł. Katarzyna Kubis, Kraków: *Bratni Zew* 2004 — 340, [1] s., ISBN 83-88903-55-1.

W przedmowie prezentowanej książki czytamy: „Książka, którą oddajemy do rąk polskiego czytelnika, jest kompletnym studium na temat roku liturgicznego dla studentów seminariów, instytutów wiedzy religijnej, dla kapłanów, a także dla świeckich, którzy pragną rozumieć akcję liturgiczną i owocnie w niej uczestniczyć. Dobra formacja teologiczno-liturgiczna jest niezbędna do prawidłowego i owocnego duszpasterstwa roku liturgicznego, podstawowego i uprzywilejowanego miejsca wychowania ludu Bożego w wierze. Należy mieć silną i rzetelną świadomość wiary, która bez odpowiedniej, stale pogłębianej formacji teologicznej nie może zaowocować prawidłowo prowadzonym duszpasterstwem” (s. 13). Monografia składa się z pięciu następujących części: (I) *Rok liturgiczny: misterium Chrystusa w czasie*; (II) *Pierwsze przyjście Pana. Okres Adwentu, Narodzenie Pańskie, Objawienie Pańskie*; (III) *Doroczna celebrazione Paschy*; (IV) *Okres zwykły „w ciągu roku”*; (V) *Chrześcijański kult Matki Bożej i świętych*.

FONTELLE Marc-Antoine, *Egzorcyzm w nauczaniu i postudze Kościoła katolickiego*, tł. [z fr.] Jan Jędraszek SAC, przedm. do wyd. pol. bp Stefan Cichy, przedm. do wyd. fr. bp Michel Dubost, Katowice: Księgarnia św. Jacka; Ząbki: *Apostolicum* 2004 — 190, [1] s., ISBN 83-7030-323-4 (Księgarnia św. Jacka), 83-7031-345-0 (*Apostolicum*).

W 2002 r. ukazał się polski przekład *Rytuału rzymskiego poświęcony egzorcyzmom (Obrzędy egzorcyzmu i inne modlitwy błagalne, Katowice 2002)*. Tekst rytuału, jak również reguły w nim zawarte, znajdujemy także w przedstawianej publikacji (aneksy). Książka zawiera syntezę nauki Kościoła katolickiego oraz refleksji teolo-

gicznej na temat egzorcyzmu. Autor omawia: nauczanie Kościoła; przyczyny wpływu demonicznego; znaki i kryteria wpływu demonicznego; łaskę egzorcyzmu.

Jestem z Tobą. Materiały liturgiczne, Aleksandra Sz wajcok, Michał Macherzyński (opr.), Katowice: Wydział Katechetyczny Kurii Metropolitalnej w Katowicach 2004 — 59 s., bez numeru ISBN.

Przedstawiane materiały liturgiczne mają służyć pomocą w eucharystycznych wtajemniczeniach dzieci oraz w zdynamizowaniu życia chrześcijańskiego ich rodziców. Na strukturę opracowania składają się: szkice homilii wygłaszanych na mszach św. inicjacyjnych; propozycje triduum przed pierwszą spowiedzią i komunią świętą dla dzieci i rodziców; schematy nabożeństw popołudniowych; teksty modlitw dzieci na msze św. komunijne i rocznicowe.

KIERNIKOWSKI Zbigniew bp, *Światło i moc liturgii. Katechezy liturgiczne, cz. I: Zgromadzenie eucharystyczne. Obrzędy wstępne*, Warszawa–Siedlce: Wydawnictwo Sióstr Loretanek 2004 — 208 s., ISBN 83-7257-160-0.

Bp Z. Kiernikowski, ordynariusz diecezji siedleckiej, tak oto odpowiedział na pytanie o swój pomysł głoszenia katechez liturgicznych: „Głównym powodem podjęcia tej inicjatywy jest dostrzeżona przeze mnie potrzeba pogłębienia świadomości chrześcijańskiej wiernych. (...) Chodzi mi o to, aby przez odpowiednie katechezy wypuklić znaczenie liturgii jako specyficznego miejsca oraz czasu formowania i urzeczywistniania życia chrześcijan. W liturgii bowiem dokonuje się uświęcenie człowieka wierzącego” (s. 5). Tom zawiera katechezy na temat: liturgii w nauczaniu Kościoła; chrztu; zgromadzenia liturgicznego; przyjęcia Ewangelii; aktu pokutnego; *Kyrie eleison*; posług i funkcji w zgromadzeniu liturgicznym; kolekty; *Chwała na wysokości Bogu*.

Mysterium Eucharystii. Teologia – liturgia – ekumenizm. Encyklika Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”, Władysław Nowak (red.), Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego 2004 — 284 s., ISBN 83-7299-338-6.

Treść: NOWAK Władysław: *Wprowadzenie*, s. 7–12; BIELECKI Krzysztof: *Tajemnica Eucharystii w świetle tekstów Nowego Testamentu*, s. 13–27; KOPEĆ Jerzy Józef CP: *Eucharystia w starożytności chrześcijańskiej*, s. 28–44; GÓRNY Jan Jerzy: *Apostolski wymiar Eucharystii w myśli teologów Afryki Prokonsularnej II i III wieku*, s. 45–51; SOBECZKO Helmut Jan: *Eucharystia sakramentem permanentnej inicjacji chrześcijańskiej*, s. 52–70; NADOLSKI Bogusław TChr: *Eucharystyczny Jezus — obecny w Kościele*, s. 71–87; WEJMAN Henryk: *Duchowość eucharystyczna jako doświadczenie chrześcijanina w budowaniu Kościoła*, s. 88–100; NOWAK Władysław: *Eucharystia szczytem i źródłem posługi prezbitera a umiejętność jej przewodniczenia*, s. 101–121; OZOROWSKI Edward bp: *Piękno celebracji eucharystycznej*, s. 122–131; ROPIAK Sławomir: *Śpiew liturgiczny wyrazem piękna celebracji eucharystycznej i dopełnieniem doksolologii*, s. 132–140; HAJDUK Ryszard CSsR: *Liturgia Słowa jako anamneza wydarzeń zbawczych celebrowanych w Eucha-*

rystii, s. 141–152; WISZOWATY Edward Marian: *Eschatyczny wymiar Eucharystii a przepowiadanie*, s. 153–160; FALK Mariusz: *Kult Eucharystii poza mszą św. w świetle encykliki Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”*, s. 161–177; KALINOWSKI Wojciech: *Adoracja Eucharystii szkołą kontemplacji oblicza Chrystusa*, s. 178–195; NAPIÓRKOWSKI Stanisław Celestyn OFMConv: *Maryja a Eucharystia według encykliki „Ecclesia de Eucharistia”*, s. 196–213; KARSKI Karol Hubert: *Recepcja encykliki o Eucharystii w Kościele protestanckim*, s. 214–222; HANC Wojciech: *Eucharystia a interkomunia w dialogu ekumenicznym*, s. 223–248; JODKO Rajmund: *Przesłanie Jana Pawła II o Eucharystii dla Kościoła w Polsce*, s. 249–264; TUNKIEWICZ Michał: *Wychowanie eucharystyczne w rodzinie*, s. 265–273; KULBACKI Piotr: *Eucharystia a ewangelizacja*, s. 274–282.

MOKRZYCKI Bronisław SJ, *Upragniony. Niedzielne medytacje adwentowe. Rok A (Eucharystyczna Mistagogia w Roku Liturgicznym)*, Kraków: Wydawnictwo WAM 2004 — 262 s., ISBN 83-7318-464-3.

Pierwsza część pracy B. Mokrzyckiego SJ — to teologiczne wprowadzenie do okresu adwentu. W części drugiej znajdujemy natomiast rozważania skupione wokół liturgii poszczególnych niedziel adwentowych. Autor zatytułował je następująco: *Pokój* (I niedziela); *Przygotowanie* (II niedziela); *Radość* (III niedziela); *Słońce* (IV niedziela).

Myśli eucharystyczne Jana Pawła II, Edward Data CSMA (wybór), Marki: *Michalium* 2004 — 101 s., ISBN 83-7019-373-0.

Zebrane w książce myśli eucharystyczne Jana Pawła II pochodzą z jego dokumentów i przemówień. Wybór zawiera ok. 280 myśli papieskich. Ich lekturę ułatwia zamieszczony na końcu zbioru indeks analityczny, odnoszący czytelnika do różnych aspektów Eucharystii, poruszanych przez Jana Pawła II.

Nabożeństwa różańcowe. Rozważania na podstawie tekstów Jana Pawła II o Eucharystii, Kraków: eSPe 2004 — 163 s., ISBN 83-89645-21-1.

„Niniejsza książka zawiera teksty, które mogą być pomocne w codziennym rozważaniu tajemnicy Różańca świętego. Są to słowa Jana Pawła II odnoszące się do Eucharystii, a jednocześnie nawiązujące do treści danej tajemnicy różańcowej” (s. 5).

NOWAK Jacek SAC: *Prawo w służbie wydarzeń zbawczych. Zarys prawodawstwa liturgicznego*, Poznań: *Pallottinum* 2004 — 132 s., ISBN 83-7014-494-2.

„Niniejsza publikacja nie stawia sobie za cel omawiania i wyjaśniania rubryk, lecz ma być pewnego rodzaju próbą teologiczno-prawną spojrzenia na prawodawstwo liturgiczne, które winno tak kształtować celebrację, aby w niej urzeczywistniał się prawdziwie i autentycznie Kościół” (s. 17). Książka J. Nowaka SAC zawiera rozważania na następujące tematy: korelacje ducha i litery w liturgii; historia prawodawstwa liturgicznego; znaczenie Soboru Watykańskiego II dla prawodawstwa liturgicznego; posoborowe dokumenty legislacyjne; prawodawstwo liturgiczne w KPK

z 1983 r.; prawodawstwo liturgiczne w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r.

OGRODOWSKA Barbara, *Polskie obrzędy i zwyczaje doroczne* (Ocalić od zapomnienia), Warszawa: *Sport i Turystyka; Muza* 2004 — 275 s., ISBN 83-7200-947-3.

W pracy B. Ogrodowskiej znajdujemy rozważania na temat tradycyjnych świąt i dorocznych obrzędów. Są one ułożone chronologicznie w czterech rozdziałach, odpowiadających czterem porom roku. Autorka ukazuje bogactwo i różnorodność obrzędów i zwyczajów polskich, a zarazem trwałość polskich tradycji, które warto pielęgnować i — zgodnie z przesłaniem serii — ocalić od zapomnienia. W pracy znajdują się ponadto liczne podania, przysłowia, potrawy, kołеды i pieśni obrzędowe, reprodukcje dzieł malarskich, przedstawiające m.in.: jedlińskie kusaki, procesje z palmami, widowiska pasyjne.

Pierwsze niedziele miesiąca. Rozważania na podstawie tekstów Jana Pawła II o Eucharystii, Kraków: eSPe 2004 — 96 s., ISBN 83-89645-36-X.

Jest to kolejna publikacja wydana po to, by uczcić Rok Eucharystii, odwołująca się do nauczania Jana Pawła II na temat Eucharystii. Zawiera ona teksty do rozważań w czasie adoracji Najświętszego Sakramentu w pierwsze niedziele miesiąca. Każdy rozdział zawiera modlitwę wstępną, dwa rozważania oraz modlitwę na zakończenie. Rozważania przeplatane są odpowiednimi pieśniami, których teksty zamieszczono w śpiewniku znajdującym się na końcu książki.

Refleksja nad encykliką „Ecclesia de Eucharistia vivit” o Eucharystii w życiu Kościoła. Materiały z sympozjum dla osób konsekrowanych pod patronatem Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski. Jasna Góra, 23–24 października 2003 r., Stefan Cichy bp (red.), Katowice: Księgarnia św. Jacka 2004 — 98 s., ISBN 83-7030-317-X.

Treść: CICHY Stefan bp: *Znaczenie encykliki o Eucharystii dla osób konsekrowanych*, s. 7–10; NADOLSKI Bogusław TChr: *Integralna wizja Eucharystii*, s. 11–25; NOWAK Jacek SAC: *Apostolski wymiar Eucharystii*, s. 26–37; CICHY Stefan bp: *Eucharystia a komunie kościelna*, s. 38–52; CZERWIK Stanisław: *Piękno celebracji eucharystycznej*, s. 53–68; PIERSKAŁA Rudolf: *Kult eucharystyczny poza mszą świętą*, s. 69–84; SOBECZKO Helmut J.: *W szkole Maryi, „Niewiasty Eucharystii”*, s. 85–98.

RYŁKO Tadeusz, *Nieszpory łagiewnickie z Ojcem Świętym*, Kraków: Wydawnictwo M 2004 — 408 s., ISBN 83-7221-918-4.

Tomik zawiera dwadzieścia siedem schematów nabożeństwa zwanego nieszporami łagiewnickimi. Jest to propozycja nabożeństwa dla świeckich. Główną częścią nabożeństwa są rozmyślenia zaczerpnięte z encykliki Jana Pawła II *Dives in misericordia*. Do nich zostały dobrane odpowiednie hymny, psalmy i antyfony, czytania, wezwania i modlitwy.

SIELEPIN Adelajda CHR, *Chrystus Omega w liturgii. Rzeczywistość eschatyczna w sakramentach Kościoła* (Rozprawy Habilitacyjne 24), Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT 2004 — 325, [1] s., ISBN 83-89017-94-6.

Autorka zwraca uwagę w rozprawie na eschatologiczny walor liturgii, szczególnie liturgii sakramentów. Ukazuje, jaką rolę spełnia każdy sakrament w drodze do eschatycznej pełni. Studium s. A. Sielepin składa się z następujących części: *Zagadnienia wstępne* (omówiono tu głównie terminologię eschatologiczną w liturgii); *Boży zamiar i zapoczątkowanie relacji eschatycznej* (chrzest, bierzmowanie, Eucharystia); *Odnowa i umocnienie więzi eschatycznej* (pokuta i namaszczenie chorych); *Sakramenty służebne a eschaton* (kapłaństwo, małżeństwo); *Eschatologiczna wizja człowieka w świetle liturgii*.

SZABLEWSKI Marian CR, *Msza bez ludu. Znaki jedności czy podziału? Rozwój historyczno-teologiczny*, wprowadzenie Stefan Koperek CR, Kraków: *Unum* 2004 — 238, [2] s., ISBN 83-89256-28-2.

W autorskiej przedmowie czytamy: „Celem niniejszego studium jest przedstawienie, zarówno aspekcie w historycznym, jak i teologicznym, powstania, znaczenia i rozwoju mszy świętej bez ludu. Praca ta obejmuje w szczególności okres od VI do XVI w. Wstęp służy uświadomieniu charakteru liturgii eucharystycznej w trzech pierwszych wiekach. Rozdział I omawia powstanie mszy prywatnych w świetle studium naszych czasów. Rozdział II stanowi próbę ustalenia i zdefiniowania istotnych i drugorzędnych mszy prywatnych przy pomocy analizy dokumentów średniowiecznych. Rozdział III ukazuje opozycję reformatorów protestanckich wobec mszy świętej bez ludu, a rozdział IV zawiera obronę tejże mszy wyrażoną na Soborze Trydenckim. (...) Zakończenie porusza problem mszy świętej bez ludu w świetle pojęcia ofiary eucharystycznej według nauki II Soboru Watykańskiego” (s. 7–8).

SZARWAK Tadeusz, *Blżej Ciebie chcę być, o Jezu mój. Adoracje na cały rok liturgiczny*, Tarnów: *Biblos* 2004 — 220 s., ISBN 83-7332-227-2.

W tomie zebrano kilkadziesiąt propozycji adoracji Najświętszego Sakramentu. Zostały one dostosowane do poszczególnych okresów roku liturgicznego. Do rozważań i modlitw, związanych z danym okresem liturgicznym, dołączono również propozycje odpowiednich śpiewów.

WYSOCKI Józef bp, *Rytułał rodzinny*, Włocławek: Wydawnictwo Duszpasterstwa Rolników 2003¹² — 640 s., ISBN 83-87684-93-7.

Jest to już dwunaste, uzupełnione wydanie *Rytułału rodzinnego*, czyli zbioru modlitw i nabożeństw, przeznaczonego dla rodzin do sprawowania „liturgii domowej”. Na strukturę obszernego i ilustrowanego tomu składają się następujące części: *Cykl Bożego Narodzenia*; *Okres zwykły*; *Cykl paschalny*; *Okres zwykły*; *Sakramenty Kościoła*; *Sakramentalia*; *Modlitwy*.

MUZYKA KOŚCIELNA

ADAMKO Rastislav, *Śpiewy uwielbienia w liturgii mszalnej po soborze watykańskim II na Słowacji*, Lublin: *Norbertinum* 2003 — 123 s., ISBN 83-7222-156-1.

Praca licencjacka ks. R. Adamko, napisana na Wydziale Teologii KUL, w Instytucie Formacji Pastoralno-Liturgicznej, wydana została w języku słowackim, z tłumaczeniem spisu treści, wstępu i zakończenia w języku polskim. Autor omawia w niej liturgiczno-muzyczną praktykę wykonywania śpiewów uwielbienia w odnowionej po soborze watykańskim II liturgii mszalnej na przykładzie Słowacji. Poszczególne rozdziały pracy dotyczą następujących zagadnień: (I) *Podstawy liturgiczno-prawne śpiewów uwielbienia*; (II) *Praktyka Kościoła słowackiego śpiewów uwielbienia*; (III) *Adaptacje melodii śpiewów uwielbienia w praktyce Kościoła na Słowacji*. Praca stanowi cenną pomoc dla badań komparatystycznych w zakresie realizacji reformy liturgiczno-muzycznej *Vaticanum II* w Europie.

AKIMJAK Amantius OFS, *Śpiewy międzylekcyjne w języku słowackim po Soborze Watykańskim II*, przedm.: I. Pawlak, Lublin: *Norbertinum* 2002 — 380 s., ISBN 83-7222-120-0.

Rozprawa doktorska ks. A. Akimjaka, napisana na Wydziale Teologii KUL w Instytucie Formacji Pastoralno-Liturgicznej, wydana została w języku słowackim, z tłumaczeniem spisu treści, przedmowy ks. prof. dr. hab. Ireneusza Pawlaka, wstępu i zakończenia w języku polskim (dodatkowo dołączono krótkie streszczenia każdego rozdziału, a także całościowe streszczenie w języku angielskim, niemieckim i francuskim). Głównym przedmiotem pracy są śpiewy międzylekcyjne w języku słowackim w posoborowej praktyce liturgiczno-muzycznej. Jak stwierdza w napisanej do książki *Przedmowie* ks. prof. I. Pawlak: „Autor pracowicie zebrał wszystkie istniejące śpiewy i poddał je gruntownym badaniom liturgicznym oraz muzykologicznym. W grę wchodziły zarówno teksty, jak i melodie. Badania objęły historię i teologię psalmów, ich dzisiejszą postać literacką, ze szczególnym zwróceniem uwagi na metryczność refrenów. Z kolei melodie zostały poddane analizie muzykologicznej głównie pod kątem ich pochodzenia. Autor za cel tych studiów postawił sobie udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy źródłami melodyki są wzorce gregoriańskie, słowackie pieśni kościelne, wzorce obce, czy też inwencja własna muzyków słowackich. Nie ograniczył się przy tym do badań nad śpiewami wyłącznie słowackimi. Sięgnął także do innych zbiorów: polskich, niemieckich, czeskich i węgierskich. Przeprowadzone w ten sposób studia porównawcze pozwoliły na dokonanie szerszej refleksji naukowej nad rodzimym dorobkiem w dziedzinie muzyki liturgicznej” (s. 8). Autor pracy dodaje we wstępie: „Sobór Watykański II przywrócił śpiewom międzylekcyjnym ich pierwotne znaczenie i od wtedy zaczyna się również na Słowacji odnowa liturgiczna w tej dziedzinie. Ponieważ miałem i ja swój udział w tym dziele, zdecydowałem się napisać pracę, w której chcę ocenić wieloletnie wysiłki jakie zostały

włożone w tworzenie nowych śpiewników liturgicznych z Psalmami, przeanalizować strukturę śpiewów międzylekcyjnych, wykorzystanie poszczególnych rodzajów muzycznych i melodii, jak również podać propozycje do dalszej kontynuacji niniejszej pracy” (s. 41). Praca stanowi cenną pomoc dla badań komparatystycznych w zakresie realizacji reformy liturgiczno-muzycznej *Vaticanum II* w Europie. Poszczególne jej rozdziały dotyczą następujących zagadnień: (I) *Źródła ze śpiewami w języku słowackim*; (II) *Psalm po czytaniu*; (III) *Śpiew przed Ewangelią*; (IV) *Wykonawcy śpiewów*.

„*Cantate Domino canticum novum*”. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Kazimierzowi Pasionkowi, Stanisław Garnczarski (red.), Tarnów: Biblos 2004 — 332, [8] s., ISBN 83-7332-228-0.

Treść: SKWORC Wiktor bp: *Słowo wstępne Biskupa Tarnowskiego*, s. 9–10; GARNCZARSKI Stanisław (opr.): *Ks. Kazimierz Pasionek — pedagog, muzyk i kompozytor*, s. 11–15; BANACH Ryszard: *Inwentarz Towarzystwa Świętego Wojciecha (z Archiwum Kapituły Katedralnej w Tarnowie)*, s. 25–34; CHWAŁEK Jan: *Positivum scriniale de Lipnica Murata*, s. 35–47; GŁADYSZ Jan: *Matka Boża Tuchowska w pieśni*, s. 48–59; HINZ Edward: *Cechy paleograficzne średniowiecznych gradułów cysterskich z Biblioteki Seminarium Duchownego w Pelplinie*, s. 60–78; PAWLAK Ireneusz: *Śpiewy Ordinarium Missae w trzeciej edycji Mszału Rzymskiego*, s. 79–88; GARNCZARSKI Stanisław: *Rola muzyki w życiu człowieka*, s. 89–97; SOJKA Stanisław: *Papież Grzegorz Wielki a kultura antyczna*, s. 98–106; KRÓL Stefan: *Nadzór organmistrzowski*, s. 107–111; KRÓLIKOWSKI Janusz: *Eschatologiczno-eklezyjalne znaczenie procesji komunijnej*, s. 112–130; SZEBLA Krzysztof: *Chorał gregoriański w odnowionej liturgii mszy św. po soborze watykańskim II*, s. 131–152; GAJDA Piotr M.: *Z historii soborowej odnowy obrzędów mszy świętej w diecezji tarnowskiej (1965–1972) (przy współudziale ks. profesora Kazimierza Pasionka)*, s. 153–224; POŚPIECH Remigiusz: *Organy i organiści katedry wrocławskiej do czasów sekularyzacji (1810 r.)*, s. 225–232; REGINEK Antoni: „*Pieśni nabożne*” *Franciszka Karpińskiego w drukach wydanych w Tarnowie i Bochni w XIX i na początku XX wieku*, s. 233–244; ŚWIERCZEK (DRWAŁ) Ewa Maria: *Religijna twórczość muzyczna Jana Joachima Czecha (1888–1955)*, s. 245–252; ZAJĄC Andrzej: *Diecezjalne Studium Organistowskie w Tarnowie – historia i współczesność*, s. 253–292; PIEKARZ Grzegorz: *Organista — zwód czy powołanie?*, s. 293–307; POŁĘĆ Bogusław: *Integralność nauczania i wychowania w procesie katechetycznym*, s. 308–317; STALA Józef: *Pomoc rodzinie w diecezji tarnowskiej w realizacji zadań katechetycznych*, s. 318–329.

* * *

Przedstawiany tom jest księgą pamiątkową ofiarowana, jak czytamy na karcie dedykacyjnej, „Najczcigodniejszemu Księdzu Kazimierzowi Pasionkowi — Kanonikowi Honorowemu Kapituły Katedralnej w Tarnowie, wieloletniemu wykładowcy muzyki kościelnej w Wyższym Seminarium Duchownym w Tarnowie, byłemu refe-

rentowi Kurii Diecezjalnej ds. Muzyki Kościelnej, Dyrektorowi Diecezjalnego Studium Organistowskiego w Tarnowie w roku jubileuszu 50-lecia kapłaństwa oraz 40-lecia kierowania Diecezjalnym Studium Organistowskim”. Poszczególne artykuły, napisane przez przyjaciół i uczniów ks. K. Pasionka, pogrupowane zostały w następujące działy: (I) *Źródła*; (II) *Kultura muzyczna*; (III) *Interpretacje*; (IV) *Historia*; (V) *Wychowanie*.

Chorał Śląski, t. I, Antoni Reginek (red.), słowo wstępne abp Damian Zimoń, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2003 — 523 s., ISBN 83-7030-255-6.

Jest to pierwszy tom towarzyszeń organowych do pieśni zawartych w wydany w 2000 r. *Śpiewniku kościelnym archidiecezji katowickiej*. Po wyczerpaniu nakładu 3-tomowego *Chorału Śląskiego*, opublikowanego w latach 1966–1968 pod redakcją ks. prof. Romualda Raka, Józefa Jakaca i Romualda Dwornika, jednego z najbardziej powszechnych w Polsce „podręczników liturgicznych” dla organistów, środowisko muzyków kościelnych archidiecezji katowickiej przystąpiło do nowego opracowania tej cennej i wartościowej pozycji. Jak pisze jej redaktor naczelny — ks. Antoni Reginek — w słowie wstępnym: „W Roku Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa, z inspiracji Metropolity Katowickiego arcybiskupa Damiana Zimonia i przy współpracy Archidiecezjalnej Komisji Sakralnej, opublikowano w Księgarni św. Jacka nowy *Śpiewnik kościelny* (w pierwszym wydaniu *Śpiewnik archidiecezji katowickiej*), w tym również dla uczczenia 75-lecia powstania diecezji i jej zasłużonej oficyny wydawniczej. *Śpiewnik* ten, stanowiący redakcyjną korelację z diecezjalnym modlitewnikiem *Skarbiec modlitw i pieśni*, prezentuje swoim zasobem zarówno śpiewy dawne, utrwalone w tradycji, jak i śpiewy nowe, posoborowe, zwłaszcza proponowane przez ogólnopolski *Śpiewnik liturgiczny*, wydany w Lublinie w 1991 r. W związku z tymi edycjami zaistniała duża potrzeba edycji harmonizacji pieśni zawartych w nowym *śpiewniku* diecezjalnym, podtrzymującym śląską tradycję śpiewów pieśni kościelnych. (...) Niniejszy zbiór stanowi pierwszą część opracowania towarzyszeń organowych i obejmuje 349 numerów pieśni, w ścisłej korelacji z diecezjalnym *Śpiewnikiem kościelnym*, przy zachowaniu tej samej struktury. Dalsze śpiewy z pozostałej części zasobu pieśniowego wypełnią dwa kolejne tomy, które będą wydawane sukcesywnie” (s. VIII).

Redakcja omawianej edycji przejęła sporą część harmonizacji „dawnych” harmonizacji J. Jakaca i R. Dwornika (uwzględniając odautorskie poprawki), wykorzystała również opracowania zawarte w innych tego rodzaju zbiorach (głównie w *Chorale Opolskim* i *Śpiewniku Wawelskim*). Nowe towarzyszenia organowe są dziełem muzyków kościelnych archidiecezji katowickiej, zarazem współpracowników redakcji nowego *Chorału Śląskiego*: Henryka J. Batora, Krzysztofa K. Kagańca, Elżbiety Laksy, Władysława Szymańskiego, Marka Urbańczyka oraz ks. Jana Waliczka.

Poszczególne pieśni zostały pogrupowane w następujące działy: *Śpiewy w czasie obrzędu pokropienia* i *pieśni mszalne*, *pieśni adwentowe*, *pieśni na Boże Narodzenie*

(także na uroczystość Świętej Rodziny, na ostatni dzień starego roku i na uroczystość Objawienia Pańskiego), pieśni wielkopostne (pokutne i pasyjne), pieśni wielkanocne (w tym dziele także na Dni Krzyżowe, na Wniebowstąpienie Pańskie, do Ducha Świętego i ku czci Trójcy Przenajświętszej), pieśni eucharystyczne (wraz ze śpiewami uwielbienia), pieśni do Najśw. Serca Pana Jezusa oraz pieśni ku czci Chrystusa Króla. Edycję uzupełnia wykaz źródeł, a także indeksy: autorów tekstu i melodii oraz harmonizacji.

Remigiusz Pośpiech (Opole)

Complexus effectuum musicologiae. Studia Mirosłao Perz septuagenario dedicata (Studia et Dissertationes Instituti Musicologiae Universitatis Varsoviensis. Seria B. 13), Tomasz Jeż (red.), Kraków: Rabid 2003 — 607 s., ISBN 83-88668-68-4.

Z treści: CURRY Robert M.: *Lost and Found in Stary Sącz*: „Ave gloriosa”, s. 31–42; POŹNIAK Piotr: *Drukowana wersja utworu Piotra z Grudziądza*, s. 43–48; PIELECH Marta: *O lwowskim egzemplarzu „Melodii Na Psalterz Polski” Mikołaja Gomółki*, s. 49–51; ZWOLIŃSKA Elżbieta: *Fragmenty rękopiśmiennych partesów z początku XVII wieku z Archiwum Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie (PL-KrATJ 1631)*, s. 53–64; WOJNOWSKA Elżbieta: *Tabulatury pelplińskie w sieci repertuaru muzyki wokalne*, s. 75–90; JEŻ Tomasz: *Tabulatura organowa z Paczkowa (PL-WRkap 83) — nieznanie śląskie źródło muzyczne XVII wieku*, s. 91–98; CHWAŁEK Jan: *Positivum scriniale de Sandecz Antiqua*, s. 99–106; POPINIGIS Danuta: *Twórczość Daniela Jacobiego*, s. 107–116; IDASZAK Danuta: *Kompozycje mszalne Wojciecha Dankowskiego — dokumentacja twórczości*, s. 133–143; WINOWICZ Krystyna: *Nieznane listy ks. Józefa Surzyńskiego do Adolfa Chybińskiego*, s. 145–152; GOŁOS Jerzy: *Pierwiastki orientalne w chorale gregoriańskim*, s. 169–175; POŚPIECH Remigiusz: *Funkcje kantora w tradycji muzycznej kościoła katolickiego na Śląsku*, s. 177–188; WIECZOREK Ryszard J.: *Recepcja wielogłosowej laudy na Śląsku u schyłku XV wieku*, s. 189–201; ELDERS Willem: *On Intermusical Relations in the Renaissance*, s. 203–211; PISARKOWA Krystyna: *Śpiew Chrystusa w „Rozmyślaniu przemyskim”*, s. 231–237; SZWEYKOWSKI Zygmunt M.: *Avvertimenti do zbioru „Salmi Boscarecci” Ignatia Donati. Z problemów włoskiej praktyki wykonawczej*, s. 249–257; MROWIEC Karol: *Recepcja melodii polskich pieśni kościelnych w śpiewnikach obcych XIX i XX wieku*, s. 287–298; NOWAK Tomasz: *Polskie śpiewy religijne w życiu społeczności polskiej na wsi podwileńskiej*, s. 299–306; STROHM Reinhard: *„Opus”: An Aspect of the Early History of the Musical Work-Concept*, s. 309–319; LINDSTEDT Iwona: *O możliwości wspomaganą komputerowo analizy muzyki dawnej na przykładzie XIII-wiecznego motetu „Aucun ont trouvé – Lonc tens – Annuntiantes” Petrusa de Cruce*, s. 321–334; ČERNÝ Jaromir: *Ars nova v českých zemích*, s. 335–359; BIENKOWSKA Irena: *Ukształtowania drobnoodcinkowe w małogłosowych kompozycjach religijnych*

Giovanniego Battisty Coccioli, s. 373–382; RYSZKA-KOMARNICKA Anna: *Kawatina w oratoriach włoskich II połowy XVIII wieku*, s. 383–393; PAWLAK Ireneusz: *Chorał gregoriański jako źródło melodyki polskich śpiewów mszalnych po soborze watykańskim II*, s. 449–454; DĄBEK Stanisław: *Karel Goeyvaerts — Mis (1968) auto-tradycje-orientacje*, s. 455–460; CHROŚCICKI Juliusz A.: *Anioł grający na skrzypcach jako pocieszyciel. O znaczeniu rycin z kręgu Carraccich*, s. 479–490; PACZKOWSKI Szymon: *O polonezowej arii „Lobe, Zion, deinen Gott” z kantaty „Singet dem Herrn ein neues Lied” BWV 190 Johanna Sebastiana Bacha*, s. 503–509; TOMASZEWSKI Mieczysław: *„Od tygodnia nicem nie napisał — ani dla ludzi, ani dla Boga” Fryderyka Chopina stosunek do spraw wiary*, s. 535–546; DADAK-KOZICKA J. Katarzyna: *O wielkiej i małej tradycji muzycznej*, s. 547–557; POCEJ Bohdan: *Historia muzyki jako historia idei*, s. 573–580.

* * *

Niniejsza księga pamiątkowa została ofiarowana prof. dr. hab. Mirosławowi Perzowi z okazji 70-lecia urodzin. Jubilat jest długoletnim pracownikiem naukowym Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego, w którym pełnił m.in. funkcję dyrektora (1996–1999) i kierownika Zakładu Muzyki Polskiej (od 1971 r.). Prowadził również zajęcia dydaktyczne na innych uczelniach w kraju (uniwersytety w Poznaniu i Lublinie oraz akademie muzyczne w Gdańsku i Wrocławiu) oraz za granicą (uniwersytety w Calgary w Kanadzie i w Kansas w USA), a także wygłosił szereg wykładów gościnnych w naukowych ośrodkach holenderskich, kanadyjskich i włoskich. Warto podkreślić, że prof. M. Perz należy do najwybitniejszych znawców i największych autorytetów w zakresie staropolskiej kultury muzycznej.

Pozycję rozpoczyna *Tabula Gratulatoria* (s. 10–11) oraz prezentacja sylwetki Jubilata (s. 12–13), po której zamieszczono bibliografię prac naukowych (s. 14–21) w opracowaniu Agnieszki Leszczyńskiej. Zamieszczone w księdze artykuły pogrupowane zostały w następujące działy: (I) *W stronę źródeł*; (II) *Z dziejów kultury muzycznej*; (III) *Interpretacje i analizy*; (IV) *W kręgu idei*.

DAHLIG Piotr, *Muzyka adwentu. Mazowiecko-podlaska tradycja gry na ligawce*, Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie 2003 — 300 s., ISBN 83-89101-14-9.

Praca P. Dahliga jest swoistą monografią ludowej tradycji gry na ligawce — jednym z najstarszych aerofonów ustnikowych (w ikonografii polskiej obecny od XI w.). „O archaiczności tego narzędzia dźwiękowego może świadczyć wielostronność zastosowań w kulturze rolniczo-pasterskiej, w kulcie religijnym, w ceremoniale władzy, wojska i w rytmie życia miast” (s. 7). Jak czytamy w dalszym ciągu autorskiego *Wprowadzenia*: „Od początku XIX w. (lub wcześniej), ligawka i jej pasterska symbolika asymilowana była w tradycji Kościoła rzymskokatolickiego. Prawdopodobnie w czasach Księstwa Warszawskiego nastąpił rozkwit zwyczaju «otrębywania» adwentu

pod wpływem zachęty duchowieństwa katolickiego. Do dziś zachował się zwyczaj gry na ligawce w pobliżu domów w kilkudziesięciu miejscowościach Mazowsza, a zwłaszcza Podlasia w okresie adwentu. Gra na ligawce jest dla grających i słuchających także źródłem wzruszeń estetycznych. (...) Historia ligawki jest ponadto przykładem przemiany funkcji instrumentu muzycznego od użytkowej do symbolicznej. (...) Całokształt zwyczaju gry na ligawce jest w Polsce swoistym — i to w skali europejskiej — przykładem współistnienia pięknej tradycji ludowo-religijnej ze współczesnym instytucjonalnym wspieraniem, ożywianiem kultury lokalnej, regionalnej i narodowej” (s. 9).

Omawiana pozycja składa się z następujących rozdziałów: (I) *Dawne źródła o instrumentach typu ligawki na ziemiach polskich*; (II) *Nazwa instrumentu i próby wyjaśnienia jej pochodzenia*; (III) *Opisy instrumentu i jego zasięg geograficzny*; (IV) *Funkcje instrumentu i okoliczności gry w XIX i I połowie XX wieku na podstawie literatury*; (V) *Stan współczesny (1981–2003). Zakres badań*; (VI) *Sygnaty, hejnały i melodie*; (VII) *Uwagi porównawcze i podsumowanie*. Całość uzupełniają bogate aneksy (m.in. lista osób grających na ligawce), przykłady nutowe oraz 50 ilustracji. Do książki dołączona jest płyta CD, na której zarejestrowano autentyczne przykłady gry na ligawce.

DÜRR Alfred, *Kantaty Jana Sebastiana Bacha*, tł. [z niem.] Andrzej A. Teske, Lublin: Polihymnia 2004 — 784 s., ISBN 83-7270-185-7.

Dzieło niemieckiego muzykologa A. Dürra (poz. 506 i 507), poświęcone kantatom J.S. Bacha, stanowi najbardziej wyczerpujące kompendium wiedzy na temat jednego z najbogatszych i najbardziej interesujących nurtów twórczości lipskiego kantora. Część pierwsza poświęcona jest zagadnieniom historycznym (*Historia kantaty przed Bachem* oraz *Rozwój Bachowskiej kantaty*), jak również praktycznym (*O praktyce wykonywania kantat Bacha*). Poruszane zagadnienia ilustrowane są przykładami nutowymi. Zasadnicza część dzieła zawiera analizy tekstu i muzyki poszczególnych kantat (wraz z przytoczeniem pełnych wersji oryginalnego tekstu) z zachowaniem podziału na kantaty kościelne i świeckie. Umieszczone na końcu książki *Aneksy* zawierają bibliografię oraz indeksy: nazwisk, rzeczowy z objaśnieniem terminów, tytułów kantat (alfabetyczny i według numerów BWV). Niezwykle cenne uzupełnienie pracy Dürra stanowi dołączona do niej książka z polskimi przekładami tekstów wszystkich kantat bachowskich, autorstwa Armin i Andrzeja A. Teske (poz. 507). Zamiarem wydawców tak pomyślanej publikacji było praktyczne przybliżenie polskiemu czytelnikowi pracy Dürra tekstów poszczególnych kantat. W przypadku wielu chorałów z kantat kościelnych wykorzystano ich odpowiedniki ze *Śpiewnika Ewangelickiego* (Bielsko-Biała 2002). Natomiast tłumaczenia tekstów biblijnych zaczerpnięto z reguły z przekładu opublikowanego w 1975 r. przez Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne. W układzie całości zachowano podział na kantaty świeckie i kościelne oraz kolejność numerów BWV.

Teksty Kantat Jana Sebastiana Bacha w polskim przekładzie, przekł. [z niem.] Armin Teske (kantaty kościelne), Andrzej A. Teske (kantaty świeckie), Lublin: *Polihymnia* 2003 — 151 s., ISBN 83-7270-257-8.

Omówienie — zob. poz. poprzednia.

Early Music. Context and Ideas. International Conference in Musicology Kraków, 18-21 September 2003, Kraków: Institute of Musicology Jagiellonian University [2003] — 408 s., ISBN 83-7099-129-7.

Z treści: FIORE Carlo: *Frammenti di giudizio di valore musicale nel Rinascimento*, s. 9–20; WIECZOREK Ryszard: *Italienische Musik in Mitteleuropa in der 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts*, s. 21–35; MANGANI Marco, SABAINO Daniele: *«Modo novo» or «Modo Antichissimo»? Some Remarks about La-modes in Zarlino's Theoretical Thought*, s. 36–49; THOMAS Jennifer: *The Shadow of the French Court in the Renaissance. A Gathering of Evidence*, s. 50–58; KOGLER Ulrike: *The „Prima ad musicien insstructio” of Johannes Stomius*, s. 73–76; RAMOS LOPEZ Maria Pilar: *The construction of the Myth of Spanish Renaissance Music as a Golden Age*, s. 77–82; CHEN Jen-yen: *Fux's „Gradus ad Parnasum” and the Ideal of a Timeless Musical Language*, s. 111–116; STOCKIGT Janice B.: *„Catalogo (Thematico) [sic] della Musica di Chiesa (catholica [sic] in Dresda) composta Da diversi Autori — secondo l'Alfabetto 1765”*: An Introduction, s. 117–121; GEYER Helen: *Endecasillabo und Settenario oder: die Kunst der Fuge. Anmerkungen zu Metastasios azioni sacre-Chören*, s. 130–142; KING George: *The „Benedictus” from Schubert's Mass in G major: A Case Study in Rhythmic Assimilation*, s. 184–187; HULKOVÁ Marta: *Musikalische Kontakte zwischen der Zips (Spiš) und Schlesien*, s. 205–214; JASIŃSKI Tomasz: *Die musikalisch-rhetorischen Figuren im Schaffen von Mikołaj Zieleński*, s. 236–244; O'REGAN Noel: *The Roman Concertato Vespers Repertory: A Response to Time, Place and Social Needs*, s. 245–252; KAČIĆ Ladislav: *Italienische Konzerte aus der Musikaliensammlung der Piaristen in Podolinec*, s. 253–262; TOFFETTI Marina: *Giulio Cesare Ardemano's „Musica a più voci” for the Pastoral in Honour of St. Charles Borromeo (1628): the First Surviving Example of Theatre Music in Milan*, s. 263–267; LEONARD Charlotte A.: *Hammerschmidt's Representation in The Bohn Collection: The „Capella” Tradition in Practice*, s. 282–305; WIERMANN Barbara: *Die Musikaliensammlungen und Musikpflege im Umkreis der St. Elisabethkirche Breslau kirchliches und bürgerliches Musikleben im Kontrast*, s. 306–311; WALTER-MAZUR Magdalena: *„Musikalischer Seelenlust Erster Theil” von Tobias Michael Klage und Tröstung*, s. 312–316; OLSON Greta: *Aspects of Early Seventeenth-Century Music Dissemination in Spain: the Real Colegio-Seminario de Corpus Christi (Valencia) as a Case Study*, s. 317–321; KUBIENIEC Jakub: *„Antiphonae Antiphonarum” — the Aesthetics of Late Medieval Plainchant in „Canticum Canticorum” Settings*, s. 325–328; DUHAMEL Pascale: *„Magnus Liber organi”*: *une somme scolastique de polyphonie*, s. 329–336; BUSSE BERGER Anna Ma-

ria: *Isorhythmic Motets and the Art of Memory*, s. 337–353; KIRKMANN Andrew: *L'homme armé: A New Hypothesis*, s. 371–383.

* * *

Tom zawiera materiały międzynarodowej konferencji poświęconej muzyce dawnej, zorganizowanej w dniach 18–21 września 2003 r. w Krakowie przez Instytut Muzykologii UJ. Poszczególne sesje konferencji dotyczyły następujących zagadnień: (I) *Renaissance Music*; (II) *Music of the 18th and 19th Centuries*; (III) *Music of the 17th Century*; (IV) *Medieval Topics / Generalia*; (V) *Musical Instruments*.

GRANAT-JANKI Anna, *Twórczość kompozytorów wrocławskich w latach 1945–2000*, Wrocław: Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu 2003 — 324 [10] s., ISBN 83-86534-22-2.

Jak czytamy w odautorskim wprowadzeniu do prezentowanej publikacji: „Celem pracy jest ocena dokonań kompozytorów wrocławskich w ciągu 55 lat istnienia środowiska. Służyć temu ma ukazanie twórczości w kolejnych etapach jej rozwoju, zarówno od strony warsztatowej, jak i estetycznej, z uwzględnieniem różnorodnych uwarunkowań i kontekstów kulturowych. (...) Fundamentalne znaczenie ma także odpowiedź na pytanie: czy istnieje kontynuacja doświadczeń, idei przekazywanych z pokolenia na pokolenie, ujawniająca się na płaszczyźnie mistrz – uczeń? Pozwoliłoby to udowodnić tezę o istnieniu wrocławskiej szkoły kompozytorskiej” (s. 11).

Praca składa się z czterech, ułożonych chronologicznie rozdziałów: (I) *1945–1956. Między neoklasycyzmem a socrealizmem*; (II) *1956–1975. W kręgu awangardy*; (III) *1975–2000. W stronę postmodernizmu*; (IV) *Tendencje retrospektywne*. W zakończeniu pracy ukazano twórczość kompozytorów wrocławskich na tle muzyki polskiej II poł. XX w. Cennym uzupełnieniem pracy są indeksy, szczególnie zaś: *Wykaz analizowanych i omawianych utworów kompozytorów wrocławskich* oraz *Indeks utworów kompozytorów wrocławskich*. Całość dopełniają fotografie 24 kompozytorów reprezentujących wrocławskie środowisko muzyczne.

KISIEL Anna, *Koncepcja retoryczna „Pasji według św. Mateusza” Jana Sebastiana Bacha. Próba rekonstrukcji procesu przygotowania oracji muzycznej* (*Musica Practica, Musica Theoretica* 5), Poznań: Wydawnictwo Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego 2003 — 234 s., ISBN 83-88392-12-3.

Przedstawiana publikacja — to piąty tom serii *Musica practica, musica theoretica*, redagowanej w Zakładzie Teorii Muzyki Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu. Jak czytamy w nocie *Od redakcji*: „Autorka, interpretując Bachowską *Pasję według św. Mateusza* jako barokową orację muzyczną, podejmuje próbę odtworzenia etapów powstawania tej kompozycji z uwzględnieniem zasad retoryki. W części pierwszej — *Inventio* — mającej w procesie konstituowania dzieła charakter wstępny, utwór rozpatrywany jest pod kątem wyszukiwania i gromadzenia tekstów oraz wyboru materiału dźwiękowego. Część druga — *Dispositio* — porząd-

kująca, ukazuje makro- i mikroformę utworu zarówno w świetle tradycyjnej analizy muzycznej, jak i koncepcji retorycznej. W części trzeciej — *Decoratio* — poświęconej zdobieniu oracji, *Pasja Mateuszowa* przedstawiona jest w kontekście teorii afektów. Dociekania analityczne Anna Kisiel wzbogaca o kontekst historyczny, pisząc o dziejach pasji jako gatunku muzycznym i pasji w twórczości Bacha, interpretując teksty pasyjne oraz dając szczegółową egzemplifikację barokowych figur retoryczno-muzycznych” (s. 5). Całość rozważań uzupełniają aneksy, w których zamieszczono tekst analizowanej w pracy pasji z tłumaczeniem na język polski (s. 173–203), tabelaryczne ujęcie *Dispositio* „Pasji” (s. 205–214) oraz materiał nutowy duetu z chórem *So ist mein Jesus nun gefangen* z zaznaczeniem występujących tu figur retoryczno-muzycznych (s. 215–234).

MIELCZEWSKI Marcin, *Msze koncertujące* (Monumenta Musicae in Polonia. Seria A. Marcin Mielczewski. Opera Omnia 3), Zygmunt M. Szweykowski (wyd.), Kraków: Instytut Sztuki PAN, Instytut Muzykologii UJ, Wydaw. Musica Iagellonica 2003 — 232 s., ISBN 83-7099-125-4.

Trzeci tom cyklu *Marcin Mielczewski. Opera omnia*, wydany w profesjonalnie opracowanej serii *Monumenta Musicae in Polonia*, firmowanej przez Instytut Sztuki PAN, zawiera polichóralne msze koncertujące jednego z najwybitniejszych twórców muzyki polskiego baroku. We wstępie autora edycji Z.M. Szweykowskiego (s. 7–19 — tekst polski; s. 20–31 — tekst angielski) poruszone zostały następujące zagadnienia: *Środki wykonawcze; Rola poszczególnych grup wokalnych i instrumentalnych w przebiegu utworu; Technika polichóralna; Materiał prekompozycyjny; Praktyka wykonawcza.*

W omawianym tomie zamieszczono następujące kompozycje M. Mielczewskiego: *Missa super O Gloriosa Domina* (s. 37–69); *Missa Triumphalis* (s. 71–107); *Missa Cerviensiana* (s. 109–135) oraz *Missa Sancta Anna* (s. 137–202). Istotnym dopełnieniem tej edycji źródłowej stanowi szczegółowy komentarz krytyczny opracowany w języku polskim i angielskim (s. 203–232).

Muzyka i śpiew kościelny. Kształcenie organistów, Jan Zimny (red.), Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 2004 — 166 s., ISBN 83-7300-344-4.

Treść: *Wstęp*, s. 5–8; KONOPKA Mariola: *Kształcenie organistów w diecezji sandomierskiej do II wojny światowej*, s. 11–24; STANIEK Tomasz: *Kształcenie organistów w latach 1939–1972 w diecezji sandomierskiej*, s. 25–27; ĆWIEK Henryk: *Kształcenie organistów w latach 1972–1987 w diecezji sandomierskiej i sandomiersko-radomskiej*, s. 28–35; RYŚ Mariusz: *Kształcenie organistów w latach 1987–2003 w diecezji sandomierskiej*, s. 36–39; ZAJĄC Andrzej: *Chór w odnowionej liturgii mszy św. Możliwości realizacji wskazań Kościoła w praktyce duszpasterskiej*, s. 43–58; WOLICKI Marian: *Psychoterapeutyczne oddziaływanie muzyki*, s. 59–72; ZWOLIŃSKI Andrzej: *Muzyka religijna*, s. 73–101; GAWROŃSKA Agnieszka: *Kultura śpiewu liturgicznego*, s. 102–109; ZIMNY Jan: *Muzyka i śpiew w katechezie*, s. 110–

111; STANIEK Urszula: *Dzieje organów w kościele parafialnym pw. św. Stanisława Biskupa w Książu Wielkim*, s. 128–141; STANIEK Tomasz: *Organy Władysława Kołodziejskiego z roku 1890 w kościele parafialnym pw. św. Stanisława Biskupa w Ruszkowie*, s. 142–155; SZYMANOWICZ Maria: *Możliwości wykorzystania wolumenu brzmieniowego organów w akompaniamencie do śpiewów liturgicznych*, s. 156–163.

* * *

Omawiana pozycja składa się z dwóch części. W pierwszej zamieszczono materiały sesji naukowej, jaka odbyła się w Sandomierzu 6 maja 2003 r. z okazji 30-lecia tamtejszego Diecezjalnego Studium Organistowskiego. Jak czytamy we *Wstępie*: „Do przedstawienia historii Studium poproszono czterech wykładawców, którzy zaprezentowali przekrój kształcenia organistów w diecezji sandomierskiej od początku diecezji do czasów najnowszych. Historia ta obrazuje bogate programy i formy przygotowania organistów do pracy parafialnej i wielkie zaangażowanie odpowiedzialnych za kształcenie słuchaczy” (s. 7). W drugiej części natomiast zamieszczono „artykuły dotyczące zagadnień związanych tematycznie z muzyką sakralną, śpiewem, organami czy innymi kwestiami koresponującymi z częścią pierwszą opracowania” (s. 8).

Muzyka wobec tradycji. Idee – dzieło – recepcja (Studia et Dissertationes Instituti Musicologiae Universitatis Varsoviensis. Seria B. 14), Szymon Paczkowski (red.), Warszawa: Instytut Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego 2004 — 760 s., ISBN 83-85950-18-4.

Z treści: SHILOAH Amnon: *The Singing Birds*, s. 83–89; DAHLIG Piotr: *Dzieło Oskara Kolberga a badania folklorystyczne w Europie*, s. 101–111; MORAWSKI Jerzy: *Praktyka czy teoria? Nowe spojrzenie na miniaturę z Biblii Płockiej*, s. 157–162; ALBAROSA Nino: *Il torculus initio debilis pretonico e la terza minore*, s. 163–168; GANCARCZYK Paweł: *W sprawie obecności popularnego repertuaru włoskiego w Polsce XVI wieku: kompozycje dwugłosowe z „Liber sacerdotalis”*, s. 169–175; CRAMER Eugene Cajetan: *The Holy Week Music of M. Joanne*, s. 177–189; LESZCZYŃSKA Agnieszka: *Recepcja XVI-wiecznych protestanckich druków muzycznych w Braniewskim Kolegium Jezuickim*, s. 191–197; JEŹ Tomasz: *Wrocławska tabulatura organowa ze zbioru Emila Bohna (Ms. Mus. 102) jako źródło do historii protestanckiej muzyki liturgicznej XVI wieku*, s. 199–210; BIENKOWSKA Irena: *Problem podkładu tekstu w łacińskiej twórczości motetowej przelomu wieków XVI i XVII na przykładzie kompozycji Giovanniego Battisty Coccioli*, s. 211–220; GIERASIMOWA-PIERSIDSKAJA Nina: *„Loci communi” i problem atrybucji autorskiej w ukraińskiej muzyce XVII wieku*, s. 221–226; SZWEYKOWSKI Zygmunt M.: *Materiał pieśniowy w mszach koncertujących Marcina Mielczewskiego*, s. 227–236; SEIFERT Herbert: *Polonica-Austriaca Schlaglichter auf polnisch-österreichische Musikbeziehungen vom 17. bis ins 19. Jahrhundert*, s. 249–258; IDASZAK Danuta: *Wokalno-*

instrumentalny zespół muzyczny w Katedrze Gnieźnieńskiej w świetle zachowanych źródeł, s. 259–271; MACULEWICZ Piotr: „*Unicum*” Vivaldiego w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie?, s. 273–283; PERZ Mirosław: *Luki w kalendarzu kantat kościelnych Jana Sebastiana Bacha*, s. 285–290; PACZKOWSKI Szymon: *Johanna Sebastiana Bacha „Nun ist das Heil und die Kraft” BWV 50. Forma i znaczenie*, s. 291–304; LOOS Helmut: *Hermann Kretschmars Stellungnahmen zum „Weihnachtsoratorium” Johann Sebastian Bachs und zu Ludwig van Beethovens „Missa solemnis”*, s. 305–314; MADRY Alina: *Twórczość oratoryjna Carla Philippa Emanuela Bacha. Tradycja czy nowatorstwo?*, s. 315–326; NOWIK Wojciech: *Relacje pomiędzy Józefem Elsnerem a Fryderykiem Chopinem w świetle korespondencji*, s. 443–453; ZWOLIŃSKA Elżbieta: *Twórczość wokalna Augusta Freyera w świetle muzykaliów z Archiwum Głównego Akt Dawnych*, s. 475–491; SUBEL Joanna: *Breslauer Singakademie w życiu muzycznym Wrocławia (1825–1944)*, s. 587–596.

* * *

Muzyka wobec tradycji — to księga pamiątkowa ofiarowana prof. dr hab. Irenie Poniatowskiej z okazji 70-lecia urodzin. Jubilatka jest długoletnim pracownikiem naukowym Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego, w którym pełniła m.in. funkcję wicedyrektora (1974–1979) i kierownika Zakładu Powszechnej Historii Muzyki, a w latach 1986–1990 i 1993–1999 pełniła urząd prodziekana Wydziału Historycznego UW.

Pozycję rozpoczyna prezentacja sylwetki Jubilatki autorstwa redaktora omawianej książki — Szymona Paczkowskiego (*Słowo o Profesor Irenie Poniatowskiej*, s. 13–19), po której zamieszczono bibliografię prac naukowych (s. 21–40) oraz wykaz prac doktorskich i magisterskich wykonanych pod kierunkiem prof. I. Poniatowskiej (s. 41–46) w opracowaniu Anny Ryszki-Komarnickiej. Zamieszczone w książce artykuły pogrupowane zostały w następujące działy: (I) *W kręgu idei*; (II) *Studia historyczne i analityczne*; (III) *Z badań nad kulturą muzyczną i wykonawstwem*.

NAWROCKA-WYSOCKA Arleta, *Śpiewy protestanckie na Mazurach. Tradycja ustna i pisana*, Warszawa: Instytut Sztuki PAN 2002 — 231 s., ISBN 83-85938-99-0.

Prezentowana książka, będąca nieznacznie zmienioną wersją rozprawy doktorskiej obronionej w IS PAN, dotyczy bardzo interesującej, a mało dotąd w polskim środowisku etnomuzykologicznym znanej problematyki śpiewów protestanckich funkcjonujących w żywej tradycji na Mazurach, ukazując ją w bardzo szerokiej perspektywie badawczej. Jak pisze autorka we wstępie do pracy: „(...) dostrzegając wielorakie powiązania zarejestrowanej żywej tradycji ze spuścizną historyczną, podjęto próbę prześledzenia związków pomiędzy tymi dwiema płaszczyznami: pisaną, przekazaną w drukowanych śpiewnikach, agendach, wspomnieniach, opisach kronikarskich oraz tradycję żywą — zachowaną w ustnych świadectwach i przekazywaną z pokolenia na pokolenie. (...) Celem niniejszej pracy nie było skonstruowanie ogólnej

ponadregionalnej klasyfikacji stylistyczno-formalnej śpiewów protestanckich (...). Chodziło raczej o uchwycenie specyficznych dla tego regionu związków funkcjonalno-stylistycznych, istniejących w owym repertuarze” (s. 7).

Treść pracy ujęta została w następujących rozdziałach: (I) *Śpiewy religijne jako przedmiot badań hymnologii i folklorystyki* (A. Terminologia, B. Propozycje klasyfikacji); (II) *Kształtowanie się religijnego repertuaru na Mazurach* (A. Krag źródełowy kancjonału mazurskiego, B. Inne źródła repertuarowe); (III) *Funkcjonowanie śpiewów religijnych w ludowej tradycji mazurskiej* (A. Melodie w stylu recytatywnym, B. Melodie w stylu pieśniowym); (IV) *Związki tradycji ustnej i pisanej w mazurskich śpiewach protestanckich* (A. Przemiany stylistyczne mazurskiego repertuaru — proces *Umsingen*, B. Przejawy samodzielnej twórczości mazurskiej). Całość pracy uzupełniają liczne przykłady muzyczne (melodie nagrane oraz melodie zaczerpnięte z druków i publikacji), a także *Tablice zawartości repertuarowej Kancjonału Mazurskiego*, z podziałem na repertuar XVI, XVII i XVIII w.

Pieśń religijna na Śląsku. Stan zachowania i funkcje w kulturze (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 2243; ISSN 0208-6336), Krystyna Turek, Bogumiła Mika (red.), Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2004 — 132 s., ISBN 83-226-1369-5.

Treść: TUREK Krystyna, MIKA Bogumiła: *Wprowadzenie*, s. 7–9; POŚPIECH Remigiusz: *Pielegnowanie tradycji pieśni religijnych w diecezji opolskiej*, s. 11–31; REGINEK Antoni: *Recepcja twórczości Franciszka Karpińskiego w cieszyńskich drukach religijnych — katolickich i ewangelickich w XIX wieku*, s. 32–50; CHUDAL-ŁA Józef: *Repertuar śpiewów wykonywanych podczas górnośląskich pielgrzymek*, s. 51–57; TUREK Krystyna: *Pieśń religijna w obrzędach przedpogrzebowych na Śląsku*, s. 58–76; SZULAKOWSKA-KULAWIK Jolanta: *Utworki maryjne w twórczości kompozytorów śląskich*, s. 77–90; KOCHAŃSKA Anna: *Pieśń religijna w twórczości Józefa Świdra z uwzględnieniem „Ewokacji na fortepian i orkiestrę smyczkową”*, s. 91–100; MIKA Bogumiła: *Więziotwórczy wymiar pieśni religijnej na Śląsku — od tradycji po współczesność*, s. 101–113; ODOJ Wojciech: *Śląskie „Te Deum” Przyczynek do dalszych badań i analiz*, s. 114–120; STAWOWY Magdalena: *Kult świętego Mikołaja w Piersćcu i jego wymiar muzyczny*, s. 121–131.

* * *

„Prezentowany tom stanowi wynik refleksji teoretycznej podjętej przez naukowców Śląska — koncentrującej się wokół zagadnień pieśni religijnej tego regionu. Tematyka ta bowiem, niezwykle ważna, gdyż dotycząca podtrzymywania i rozwoju kultury muzycznej omawianego terenu, acz trochę zaniedbana i pomijana, domaga się oglądu z rozmaitych perspektyw naukowych: muzykologicznej, analitycznej, folklorystycznej, kulturotwórczej, estetycznej czy socjologicznej” (s. 7). Omawiana pozycja jest owocem ogólnopolskiej sesji naukowej zorganizowanej 27 listopada 2002 r. przez Instytut Muzyki Uniwersytetu Śląskiego, Filia w Cieszynie.

„*Psallite Domino sapienter*” *Typiczne melodie do liturgii godzin i mszy świętej*, Joachim Waloszek, Adam Kozak (red.), Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża 2004³ — 151, [2] s., ISBN 83-7342-035-5.

Jest to trzecie — uzupełnione i poprawione — wydanie śpiewnika opracowanego przez alumnów Wyższego Seminarium Duchownego w Opolu pod kierunkiem ks. J. Waloszka. Jak czytamy we wstępie: „Śpiewnik *Psallite Domino sapienter* zawiera bogaty wybór typicznych melodii do wykorzystania podczas śpiewanej liturgii brewiarzowej (hymny, antyfony, psalmy, kantyki, responsoria, prośby) oraz liturgii mszalnej (psalmy responsoryjne, aklamacje przed Ewangelią, modlitwy powszechne). (...) Autorom śpiewnika zależało nie tylko na zebraniu w jedną całość rozproszonego w różnych źródłach materiału, ale również na jego krytycznej selekcji i uporządkowaniu (...) Śpiewnik *Psallite Domino sapienter* pomyślany został przede wszystkim na użytek liturgii seminaryjnej i zakonnej, gdzie łatwiej zadbać o bogatszy repertuar melodii podczas codziennie śpiewanej modlitwy. Ale przydatny może się okazać również w praktyce parafialnej. Należy mieć nadzieję, że w kręgu odbiorców śpiewnika znajdą się organiści, kantorzy i członkowie liturgicznych schol parafialnych” (s. 5).

SIENKIEWICZ Jerzy SDS, *Św. Jadwiga Śląska w modlitwach i pieśniach*, przedm. kard. Henryk Gulbinowicz, Trzebnica 2003 — 458 s., ISBN 83-915179-5-0.

Śpiewnik–modlitewnik ku czci Patronki Śląska — św. Jadwigi wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu na tego rodzaju pomoce liturgiczne. Autor zbioru, ks. J. Sienkiewicz, w słowie *Od Redakcji* pisze, że „jest on adresowany szczególnie do tych wspólnot religijnych, które obrały sobie za patronkę św. Jadwigę, oraz pielgrzymów, przybywających do Jej grobu. Za podstawę wyboru modlitw, śpiewów i nabożeństw w większości służyły modlitewniki i śpiewniki drukowane o zasięgu regionalnym i ogólnokrajowym. (...) Cały materiał poddano selekcji pod kątem jego wartości teologicznej, historycznej, literackiej i muzycznej” (s. 31). Omawiany zbiór modlitw i pieśni, poprzedzony słowem wstępnym kard. H. Gulbinowicza oraz napisanym przez ks. A. Kielbasę historyczno-teologicznym szkicem przybliżającym postać św. Jadwigi Śląskiej, „składa się z trzech zasadniczych części: część pierwsza obejmuje modlitwy, śpiewy i nabożeństwa w języku polskim, druga część – w języku niemieckim i część trzecia w języku czeskim” (s. 32).

Najobszerniejsza część, polskojęzyczna, podzielona została na następujące grupy: *Msza św.* (z formularzem mszalnym o św. Jadwidze), *Pieśni, Nieszpory* (z antyfonami do św. Jadwigi), *Nabożeństwa* (godzinki, liturgia godzin oraz droga krzyżowa), *Nowenna* (do św. Jadwigi Śląskiej), *Wezwania, litanie i modlitwy* oraz *Bractwo Świętej Jadwigi* (dzieje i statut bractwa). Części obcojęzyczne poprzedzone są krótkim wstępem o życiu i kulcie św. Jadwigi i zawierają mszę, modlitwy oraz pieśni. Całość dopełnia wykaz źródeł oraz alfabetyczny spis śpiewów.

Śpiewnik wawelski, cz. II: Wiesław Delimat, Robert Tyrała, Mieczysław Tuleja, Witold Zalewski (red.), *Towarzystwa organowe*, t. III, z. 1: *Pieśni do Najświętszego*

Sakramentu i mszalne, Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej 2003 — 107 [2] s., z. 2: *Pieśni przygodne i psalmy*, Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej 2003 — 194 [5] s., ISBN 83-88971-71-9 (wspólny dla obu zeszytów).

Kolejny tom (w dwóch częściach) opracowywanego przez członków Archidiecezjalnej Komisji Muzyki Kościelnej Kurii Metropolitalnej i pracowników Archidiecezjalnej Szkoły Organistowskiej w Krakowie *Śpiewnika wawelskiego* zawiera towarzyszenia organowe do pieśni kościelnych. Zeszyt pierwszy zawiera pieśni ku czci Najświętszego Sakramentu (55) i mszalne (30), drugi natomiast pieśni przygodne (58) i psalmy (17). Podobnie jak w poprzednich tomach harmonizacje opracowane zostały w układzie czterogłosowym (możliwym do wykonania na samym manuale), a każdą pieśń rozpoczyna krótka przygrywka. Ponad dwadzieścia pieśni zawiera dwa różne opracowania harmoniczne (także w różnych tonacjach). Poszczególne działy poprzedzone zostały krótkim wprowadzeniem liturgicznym.

Środowisko – kompozytor – dzieło w muzyce polskiej XX wieku (*Musica Practica, Musica Theoretica* 6), T. Brodniewicz, H. Kostrzewska, J. Tatarska (red.), Poznań: Wydawnictwo Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego 2003 — 136 s., ISBN 83-88392-94-8.

Z treści: KOWALSKA-ZAJĄC Ewa, SZOKA Marta: *Łódzkie środowisko kompozytorskie w perspektywie nurtów muzyki XX wieku*, s. 15–21; BAUMAN-SZULKOWSKA Jolanta: *Śląskie intermundia — muzyka instrumentalna na Śląsku w latach 1945–1995*, s. 23–38; NOWAK Anna: *Kompozytorzy regionu kujawsko-pomorskiego*, s. 39–45; WĘGRZYN-KLISOWSKA Walentyna: *Polskie pieśni kościelne w twórczości polskich kompozytorów współczesnych*, s. 77–86; Tatarska Janina: *Feliks Nowowiejski — gatunek, forma, styl. Do problematyki*, s. 87–94; DZIADEK Magdalena: *Twórczość Witolda Szalonka na tle dziejów muzyki polskiej II połowy XX wieku*, s. 95–103; GRANAT-JANKI Anna: *Tendencje retrospektywne w twórczości Leszka Wiślickiego*, s. 105–110; MALECKA Teresa: *Zbigniewa Bujarskiego „Stabat Mater” na koniec wieku*, s. 111–118.

* * *

Szósty tom serii *Musica practica, musica theoretica*, redagowanej w Zakładzie Teorii Muzyki Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu, stanowi zbiór artykułów prezentujących wyniki badań własnych różnych autorów, związanych — poprzez swoją działalność — ze środowiskiem Akademii Muzycznych w Polsce.

VIVALDI Antonio, *Credo G-dur R. V. 592*, Piotr Maculewicz (wyd.), Warszawa: *Triangel* 2003 — 68 s., ISMN M-801506-03-0.

Jest to pierwsze w dziejach źródłowe wydanie *Credo G-dur* A. Vivaldiego, pochodzące z bezcennego zbioru Instytutu Muzyki Kościelnej we Wrocławiu powołanego na początku XIX w. W kolekcji tej znajdują się ponadto rękopiśmienne kopie

pięciu innych dzieł tego twórcy. Jak stwierdza autor prezentowanej edycji — P. Maculewicz: „Utwór ten zapewne dzieliłby los wielu podobnych, anonimowo zachowanych kompozycji wrocławskiej kolekcji, jednak na marginesie głosu drugich skrzypiec znajdujemy intrygujący dopisek: *Sig. Vivaldi*. Wiele wskazuje na to, że może to być rzeczywiście nieznanne dzieło sławnego kompozytora, jednak problem atrybucji nie został dotąd jednoznacznie rozstrzygnięty, gdyż brak jakiegokolwiek innego źródła, które mogłoby potwierdzić, bądź wykluczyć autorstwo Vivaldiego. Peter Ryom — wybitny badacz twórczości Vivaldiego i autor katalogu dzieł kompozytora, umieścił *Credo G-dur* w części swego katalogu poświęconej utworom o potwierdzonej autentyczności, nadając mu numer RV 592. Z kolei inny sławny vivaldianista, Michael Talbot, zalicza *Credo* do dzieł wątpliwych” (s. 3).

WESOŁOWSKI Franciszek, SĄSIADK Eugeniusz, *Rozważania o muzyce dawnej i jej wykonawstwie* (Estetyka Śpiewu), Wrocław: Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Śpiewu, Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu. Katedra Wokalistyki 2003 — 143 s., ISBN 83-912695-5-8.

We *Wstępie*, autorstwa B.E. Werner, czytamy m.in.: „Publikacja monograficzna *Rozważania o muzyce dawnej i jej wykonawstwie* Franciszka Wesołowskiego i Eugeniusza Sasiadka inauguruje serię wydawniczą *Estetyka Śpiewu*, poprzedzoną realizowanym przez szereg lat cyklem referatów na konferencjach naukowych organizowanych przez Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Śpiewu i Katedrę Wokalistyki Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu. (...) Ci dwaj znakomici specjaliści w zakresie muzyki dawnej: teoretyk muzyki prof. Franciszek Wesołowski i artysta interesujący się naukowymi podstawami wokalistyki prof. Eugeniusz Sasiadek, podjęli trud przestudiowania i opracowania najważniejszych zagadnień związanych z estetyką wykonawstwa muzyki dawnej. Problematyka jest obszerna, stąd przedstawiana przez autorów publikacja (...) stanowi wybór najbardziej istotnych elementów estetyki muzycznej i jej wpływu na technikę śpiewu. Szczególnie interesujący jest fakt, że praca zawiera zarówno aspekt historyczny w oparciu o dawne traktaty, jak również spojrzenie na aktualne, współczesne, tendencje estetyczne w wykonawstwie muzyki dawnej oraz oddziaływanie tych tendencji na podstawowe elementy techniczne wokalistyki” (s. 7–8).

Część opracowana przez F. Wesołowskiego składa się z następujących rozdziałów: *Barokowa teoria afektów w praktyce wykonawczej* (s. 19); *Wprowadzenie do retoryki muzycznej* (s. 21–68) oraz *Wykonanie recytatywu* (s. 69–99). Z kolei E. Sasiadek porusza następujące zagadnienia: *Technika wokalna w muzyce dawnej* (s. 103–109); *Rozważania o estetyce i technice śpiewu w wykonawstwie muzyki renesansu i baroku* (s. 111–116); *Aktualne tendencje praktyki wykonawczej muzyki dawnej* (s. 117–123); *Refleksje o „naturalności brzmienia” głosu ludzkiego* (s. 125–128); *Uwagi na temat specjalizacji w wykonawstwie dzieł J.S. Bacha* (s. 129–132); *Wysokie głosy męskie w praktyce wykonawczej drugiej połowy XX wieku* (s. 133–137) oraz *Sztuka wokalna na przełomie XX i XXI wieku* (s. 139–143).

ZOŁA Antoni, *Melodyka ludowych śpiewów religijnych w Polsce*, Lublin: Polihymnia 2003 — 226 s., ISBN 83-7270-205-5.

Praca habilitacyjna A. Zoły, adiunkta Instytutu Muzykologii KUL, „jest pierwszą próbą syntetycznego ujęcia bardzo obszernej problematyki związanej z muzyczną warstwą zbioru pieśni i śpiewów. (...) Termin «ludowe śpiewy religijne» ogranicza melodykę jako przedmiot badań do tej warstwy muzycznego folkloru, która w treści wiąże się z szeroko rozumianą strefą religijności, a funkcjonalnie odnosi się do społeczności określonej ogólnym pojęciem «lud», bez identyfikowania tego pojęcia w odniesieniu do konkretnej warstwy społecznej” (s. 9).